

JAK CHRONIĆ DZIECI PRZED WYKORZYSTYWANIEM SEKSUALNYM?

Poradnik dla profesjonalistów

FUNDACJA
DAJEMY
DZIECIOM
SIŁĘ

Projekt współfinansuje m.st. Warszawa

Publikacja została opracowana w ramach zadania publicznego pod nazwą „Ochrona dzieci przed przemocą – kształtowanie postaw społecznych braku przyzwolenia na przemoc wobec dzieci i gotowości reagowania w sytuacji zagrożenia dziecka” współfinansowanego ze środków m.st. Warszawy.

Druk publikacji zrealizowany w ramach projektu „Enhancing Barnahus model service delivery in Estonia, Latvia and Poland” ze środków programu Prawo, Równość i Obywatelstwo na lata 2014–2020 Unii Europejskiej, zgodnie z umową nr 764255 – BADEV – REC-CHILD-AG-2016/REC-CHILD-AG-2016-01

Treści publikowane w niniejszej publikacji prezentują jedynie stanowisko autorów i Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za jej zawartość merytoryczną.

Opracowanie merytoryczne: Katarzyna Seidel

Konsultacja: Katarzyna Katana

Korekta: Lena Marciniak-Cąkała

Opracowanie graficzne i skład: Norbert Grzelka

Zdjęcie na okładce: © vectorfusionart/stock.adobe.com

Copyright © 2019 Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę

ISBN 978-83-65675-09-5

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę

03-926 Warszawa

ul. Walecznych 59

tel. 22 616 02 68

biuro@fdds.pl

www.fdds.pl

Tekst publikacji jest dostępny na licencji Creative Commons.

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Tekst licencji dostępny jest na stronie: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.pl>

Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę.

JAK CHRONIĆ DZIECI PRZED WYKORZYSTYWANIEM SEKSUALNYM?

Poradnik dla profesjonalistów

Spis treści

- 5 **ROZDZIAŁ 1**
O problemie wykorzystywania seksualnego dzieci
- 9 **ROZDZIAŁ 2**
Krzywdzące zachowania seksualne wobec dzieci
- 13 **ROZDZIAŁ 3**
Korzystanie przez dzieci z internetu a wykorzystywanie seksualne
Cyberprzemoc
Treści pornograficzne
Seksting
- 17 **ROZDZIAŁ 4**
Wykorzystywanie seksualne dziecka w świetle prawa
- 21 **ROZDZIAŁ 5**
Sprawcy wykorzystania seksualnego dzieci
Kto wykorzystuje seksualnie dzieci
Dlaczego dzieci są wykorzystywane seksualnie
Jak działają sprawcy wykorzystywania seksualnego dzieci
Po czym poznać, że ktoś chce wykorzystać seksualnie dziecko
- 27 **ROZDZIAŁ 6**
Kiedy dzieci podejmują zachowania seksualne wobec innych dzieci
Jakie przejawy seksualności są normalne wśród dzieci
- 31 **ROZDZIAŁ 7**
Czynniki ryzyka wykorzystywania seksualnego dzieci

- 35 **ROZDZIAŁ 8**
Symptomy i konsekwencje wykorzystywania seksualnego dziecka
Sygnaly ostrzegawcze w zachowaniu dziecka, które mogą wskazywać na wykorzystywanie seksualne
Długoterminowe skutki wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie
- 39 **ROZDZIAŁ 9**
Ochrona dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym
Standardy ochrony dzieci przed krzywdzeniem
Proste rozmowy na trudne tematy – w jaki sposób rozmawiać z dziećmi o zagrożeniach wykorzystywaniem seksualnym
Materiały edukacyjne
- 45 **ROZDZIAŁ 10**
Ujawnienie przez dzieci wykorzystywania seksualnego
- 49 **ROZDZIAŁ 11**
Interwencja w przypadku podejrzenia wykorzystywania seksualnego dziecka
Reaguj – to twój prawny obowiązek!
Rozmowa z rodzicami o podejrzeniu wykorzystywania seksualnego dziecka
Pomoc dzieciom wykorzystywanym seksualnie

the 1990s, the number of people with a mental health problem has increased in the UK (Mental Health Act 1983, 1990).

There is a growing awareness of the need to address the needs of people with mental health problems in the community. This has led to the development of a range of services, including community mental health teams, crisis teams, and day care centres. These services are designed to provide support and care to people with mental health problems in their own homes and communities.

One of the key challenges in providing community mental health services is the need to ensure that services are accessible to all people who need them. This is particularly true for people who are homeless or living in poor housing. These people often have a higher risk of mental health problems and are more likely to be admitted to hospital.

There is a need to develop services that are specifically designed to meet the needs of people who are homeless or living in poor housing. These services should be based in the community and should provide a range of support and care services, including housing, mental health care, and social support.

One of the key challenges in developing community mental health services is the need to ensure that services are sustainable. This is particularly true for services that are based in the community, as they often require a significant investment in resources and staff. There is a need to develop services that are cost-effective and that can be sustained over the long term.

There is a need to develop services that are based on a range of approaches, including medication, psychotherapy, and social support. These services should be tailored to the needs of individual people and should be delivered in a way that is respectful of their dignity and autonomy.

There is a need to develop services that are based on a range of approaches, including medication, psychotherapy, and social support. These services should be tailored to the needs of individual people and should be delivered in a way that is respectful of their dignity and autonomy.

There is a need to develop services that are based on a range of approaches, including medication, psychotherapy, and social support. These services should be tailored to the needs of individual people and should be delivered in a way that is respectful of their dignity and autonomy.

There is a need to develop services that are based on a range of approaches, including medication, psychotherapy, and social support. These services should be tailored to the needs of individual people and should be delivered in a way that is respectful of their dignity and autonomy.

There is a need to develop services that are based on a range of approaches, including medication, psychotherapy, and social support. These services should be tailored to the needs of individual people and should be delivered in a way that is respectful of their dignity and autonomy.

There is a need to develop services that are based on a range of approaches, including medication, psychotherapy, and social support. These services should be tailored to the needs of individual people and should be delivered in a way that is respectful of their dignity and autonomy.

There is a need to develop services that are based on a range of approaches, including medication, psychotherapy, and social support. These services should be tailored to the needs of individual people and should be delivered in a way that is respectful of their dignity and autonomy.

1

O problemie wykorzystywania seksualnego dzieci

Wykorzystywanie seksualne dzieci jest w Polsce dość powszechnym zjawiskiem, które negatywnie wpływa na wszystkie sfery funkcjonowania dziecka.

Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci, prowadzona przez FDDS w 2018 roku, pokazała, że 7% nastolatków w wieku od 13 do 17 lat doświadczyło co najmniej jednej formy wykorzystywania seksualnego z kontaktem fizycznym, 20% zaś miało jedno obciążające doświadczenie seksualne (doświadczyło wykorzystania seksualnego bez kontaktu fizycznego). Istotnie częściej obydwie kategorie krzywdzenia spotykają dziewczęta (10% i 27%) niż chłopców (5% i 12%).

Dzieci nie potrafią same powstrzymać sprawców wykorzystywania seksualnego. Trudno też jest im ujawnić doświadczenie krzywdzenia.

Osoby dorosłe, a w szczególności pracujący w placówkach opiekuńczych i edukacyjnych profesjonaliści, odgrywają ważną rolę w ochronie dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym. Spoczywa na nich również szczególny obowiązek podjęcia interwencji w sytuacji podejrzenia wykorzystywania seksualnego dziecka.

Broszura ta powstała po to, by osoby zawodowo zajmujące się dziećmi mogły skuteczniej je chronić i im pomagać. Zawarte w niej informacje dotyczą tego, jakie działania należy wdrażać, aby chronić dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym, jakie sytuacje i sygnały powinny wzbudzać niepokój, do kogo można się zwrócić o radę lub pomoc oraz gdzie należy zgłaszać przypadki wykorzystywania seksualnego dzieci.

PAMIĘTAJ

- ▲ 7% dzieci w Polsce doświadczyło wykorzystania seksualnego z kontaktem fizycznym.
- ▲ 20% dzieci doświadczyło wykorzystywania seksualnego bez kontaktu fizycznego
- ▲ Największe ryzyko wykorzystania seksualnego dotyczy dzieci w wieku od 8 do 12 lat, w okresie poprzedzającym dojrzewanie.
- ▲ Wykorzystywanie seksualne dzieci może trwać przez wiele lat, czasem aż do osiągnięcia przez nie wieku dorosłego.
- ▲ Większość przypadków wykorzystywania seksualnego dzieci nigdy nie zostaje ujawniona.

Krzywdzące zachowania seksualne wobec dzieci

Światowa Organizacja Zdrowia definiuje wykorzystanie seksualne dzieci jako zaangażowanie dziecka w aktywność seksualną, której nie jest ono w stanie w pełni zrozumieć i na którą nie może udzielić świadomej zgody, naruszającą prawo i obyczaje danego społeczeństwa.

Dziecko jest wykorzystywane seksualnie wtedy, gdy dochodzi do bezpośrednich, fizycznych kontaktów o charakterze seksualnym – mówimy wówczas o wykorzystywaniu seksualnym z dotykiem. Wykorzystywaniem seksualnym są jednak także zachowania o charakterze seksualnym bez kontaktu fizycznego.

Przykłady krzywdzących zachowań seksualnych wobec dzieci – z podjęciem kontaktu fizycznego:

- ▲ dotykanie genitaliów dziecka (penisa, jąder, sromu, piersi, odbytu) w celu doznania przyjemności seksualnej,
- ▲ zachęcanie lub zmuszanie dziecka do dotykania erotycznego innej osoby,
- ▲ zachęcanie lub zmuszanie dziecka do masturbacji sprawcy bądź innej osoby albo do zachowań autoerotycznych,
- ▲ penetracja – umieszczanie przedmiotów lub części ciała (np. palców, języka czy penisa) w sromie, pochwie, ustach albo odbycie dziecka.

Krzywdzące zachowania seksualne wobec dzieci – bez podjęcia kontaktu fizycznego:

- ▲ pokazywanie dziecku materiałów pornograficznych,
- ▲ pokazywanie dziecku genitaliów swoich lub innej osoby w celu jego erotyzacji,
- ▲ obnażanie dziecka niezwiązane ze sprawowaniem nad nim opieki lub leczenia,

- ▲ fotografowanie dziecka w celu tworzenia obrazów o charakterze pornograficznym i erotycznym,
- ▲ zachęcanie dziecka do obserwowania lub słuchania aktów seksualnych – rzeczywistych bądź odtwarzanych (np. z internetu albo innych nośników elektronicznych),
- ▲ prowadzenie z dzieckiem rozmów o treści erotycznej wykraczającej poza edukację seksualną.

Kiedy osoba dorosła podejmuje aktywność seksualną z udziałem dziecka do 15 r.ż, zawsze mamy do czynienia z jego wykorzystywaniem.

Wykorzystywanie seksualne może mieć jednak miejsce również pomiędzy dziećmi (rówieśnikami lub dziećmi w różnym wieku), zwłaszcza w sytuacji zależności, opieki albo przewagi intelektualnej czy fizycznej. Kiedy jednak w aktywności seksualnej uczestniczy dwoje dzieci, to sytuacja nie zawsze jest jasna. Warto bowiem pamiętać, że wśród dzieci niektóre rodzaje zachowań seksualnych mogą być związane z etapem rozwoju psychoseksualnego człowieka i mieścić się w granicach zachowań normatywnych. W analizie sytuacji znaczenie mają także wiek dziecka oraz charakter zachowań, których doświadczyło ono ze strony drugiej osoby.

W dalszej części broszury (w rozdziale 6. *Kiedy dzieci podejmują zachowania seksualne wobec innych dzieci*) znajdują się informacje, które pomogą ustalić, czy dane zachowanie seksualne dziecka można uznać za wykorzystywanie.

Korzystanie przez dzieci z internetu a wykorzystywanie seksualne

Rozwój internetu w istotny sposób zmienił możliwości komunikacji oraz zwiększył dostęp do informacji. Jednocześnie wyposażył sprawców różnych przestępstw, m.in. wykorzystania seksualnego dzieci, w nowe formy dostępu do ofiar.

Dzieci i młodzież podejmują w sieci różne aktywności: nawiązują znajomości, grają w gry, poszukują odpowiedzi na nurtujące je pytania. Podczas tych działań narażone są na szkodliwe treści, niebezpieczne kontakty oraz cyberprzemoc, które mogą się przyczynić do zaburzeń ich rozwoju psychoseksualnego i/lub wykorzystywania seksualnego.

W wielu przypadkach dorośli (nauczyciele, opiekunowie, a także rodzice) nie mają świadomości tego, co dziecko robi w internecie. Tymczasem osoby planujące wykorzystać dziecko nawiązują kontakty z dziećmi w różny sposób: poprzez portale społecznościowe, komunikatory powiązane z grami online, blogi, grupy zainteresowań. Nowe technologie ułatwiają sprawcom zbudowanie z dzieckiem bliskiej, intymnej relacji bez wiedzy rodziców. Sprawca może się wcielać w rolę rówieśnika lub starszego mentora rozumiejącego dziecko, mającego dla niego czas, ale także konfliktującego go z rodzicami bądź ze środowiskiem rówieśniczym.

Proces uwodzenia w sieci jest zjawiskiem złożonym – czas trwania, intensywność kontaktu oraz sposób, w jaki przebiega, zależą zarówno od osobowości i potrzeb sprawcy, jak i od potrzeb oraz zachowania dziecka.

UWAGA

- ▲ 23% nastolatków przyznaje, że spotyka się z osobami dorosłymi poznanymi w sieci, a 7% z nich nikomu o tym nie mówi (NASK, 2016).
- ▲ W Polsce w 2017 roku policja wszczęła 676 postępowań w sprawach groomingu. Liczba ta rośnie co roku od 2010, od kiedy grooming został wskazany w Kodeksie karnym jako przestępstwo.

Cyberprzemoc

Cyberprzemoc to zjawisko wysyłania lub publikowania z wykorzystaniem internetu i telefonów komórkowych treści oraz materiałów, które mają na celu wyrządzenie krzywdy drugiej osobie. Często takie materiały mają również charakter bądź podtekst seksualny. Ich nadawcami mogą być osoby zarówno znane dziecku, jak i zupełnie mu obce.

Zdarza się, że dzieci w wieku nastoletnim, korzystające na co dzień z internetu w kontaktach z rówieśnikami, doświadczają upokarzenia w sieci poprzez np. wyśmiewanie wyglądu, podważanie pozycji w grupie rówieśniczej czy wrogie komentowanie preferencji seksualnych. Wypowiadający skrajne, jednoznaczne opinie sprawcy często posługują się wulgaryzmami i upokarzającym słownictwem.

UWAGA

- ▲ 1/3 polskich nastolatków doświadcza obraźliwych komentarzy w internecie.
- ▲ 12,4% nastolatków przyznaje, że publikuje obraźliwe materiały w internecie (NASK, 2016).

Treści pornograficzne

Pornografia w internecie, w tym pornografia z udziałem dzieci, to szkodliwe treści, na które dziecko może natrafić, podejmując w sieci różne aktywności.

Materiały pornograficzne, na których oglądanie narażone jest dziecko, bywają dla niego bardzo szkodliwe, gdyż mogą:

- ▲ zaburzać rozwój psychoseksualny dziecka, negatywnie wpływać na percepcję własnego ciała, zachęcać do zachowań odbiegających od normy,

- ▲ wywoływać trudne dla dziecka emocje: strach, stres, nadmierne pobudzenie, złość czy agresję,
- ▲ wpływać na kształtowanie nieprawdziwych przekonań na temat zdrowia i życia seksualnego człowieka.

W 2018 roku międzynarodowa organizacja INHOPE, zrzeszająca organizacje z całego świata, zanotowała 223 999 nielegalnych obrazów i filmów przedstawiających seksualne wykorzystanie dzieci (tzw. pornografię dziecięcą). 91% z nich dotyczyła dzieci poniżej 13. roku życia, a 80% przedstawiała dziewczynki¹.

Seksting

Groźnym dla młodzieży i zarazem bardzo ryzykownym zachowaniem seksualnym związanym z korzystaniem z sieci jest **seksing**.

Seksting to przesyłanie multimedialnych wiadomości zawierających nagie lub mocno roznegliżowane fotografie własne bądź pozyskane od rówieśników. Materiały te mogą być rozsyłane wśród znajomych albo publikowane w sieci, np. w formie żartu czy zemsty. Głównymi czynnikami tworzenia przez nastolatki tego typu treści są charakterystyczna dla wieku dojrzewania potrzeba rozrywki, zainteresowanie seksualnością, a także podatność na presję rówieśników. Konsekwencje seksingu bywają jednak bardzo poważne. Takie materiały łatwo mogą trafić w ręce sprawców, którzy wykorzystują je komercyjnie lub do szantażowania ofiary, w tym wymuszania na niej tworzenia kolejnych materiałów o charakterze seksualnym (z ang. *sextortion*).

UWAGA

- ▲ 43% dzieci i nastolatków w Polsce miało kontakt z pornografią w internecie.
- ▲ Ponad 58% dzieci deklaruje, że trafia na pornografię przypadkiem, 31% – ponieważ jej poszukuje.
- ▲ Nastolatki, które miały kontakt z materiałami pornograficznymi, częściej niż ich rówieśnicy angażują się w seksing: trzy razy częściej otrzymują intymne zdjęcia i pięć razy częściej wysyłają swoje intymne fotografie przez internet lub telefon (FDDS & NPZ, 2017).

1 INHOPE (2019). Inhope Statistics 2018, www.inhope.org, dostęp z dn. 6.09.2019.

the 1990s, the number of people in the UK who are employed in the public sector has increased from 10.5 million to 12.5 million (12.5% of the population).

There are a number of reasons for this increase. One is that the public sector has become a more important part of the economy. Another is that the public sector has become more efficient. A third is that the public sector has become more attractive to workers. A fourth is that the public sector has become more diverse.

The public sector has become a more important part of the economy. In the 1990s, the public sector accounted for 12.5% of the UK's GDP. This was an increase from 10.5% in 1980. The public sector has become a more important part of the economy because it has become more efficient and more attractive to workers.

The public sector has become more efficient. In the 1990s, the public sector's productivity grew at a faster rate than the private sector's. This was due to a number of factors, including the introduction of new technologies and the implementation of new management practices.

The public sector has become more attractive to workers. In the 1990s, the public sector's wages rose faster than the private sector's. This was due to a number of factors, including the fact that the public sector is a more stable employer and offers better benefits.

The public sector has become more diverse. In the 1990s, the public sector's workforce became more diverse in terms of age, gender, and ethnicity. This was due to a number of factors, including the fact that the public sector is a more inclusive employer and offers more opportunities for advancement.

The public sector has become a more important part of the economy, more efficient, more attractive to workers, and more diverse. This is due to a number of factors, including the introduction of new technologies, the implementation of new management practices, and the fact that the public sector is a more stable employer and offers better benefits.

The public sector has become a more important part of the economy, more efficient, more attractive to workers, and more diverse. This is due to a number of factors, including the introduction of new technologies, the implementation of new management practices, and the fact that the public sector is a more stable employer and offers better benefits.

The public sector has become a more important part of the economy, more efficient, more attractive to workers, and more diverse. This is due to a number of factors, including the introduction of new technologies, the implementation of new management practices, and the fact that the public sector is a more stable employer and offers better benefits.

The public sector has become a more important part of the economy, more efficient, more attractive to workers, and more diverse. This is due to a number of factors, including the introduction of new technologies, the implementation of new management practices, and the fact that the public sector is a more stable employer and offers better benefits.

The public sector has become a more important part of the economy, more efficient, more attractive to workers, and more diverse. This is due to a number of factors, including the introduction of new technologies, the implementation of new management practices, and the fact that the public sector is a more stable employer and offers better benefits.

The public sector has become a more important part of the economy, more efficient, more attractive to workers, and more diverse. This is due to a number of factors, including the introduction of new technologies, the implementation of new management practices, and the fact that the public sector is a more stable employer and offers better benefits.

The public sector has become a more important part of the economy, more efficient, more attractive to workers, and more diverse. This is due to a number of factors, including the introduction of new technologies, the implementation of new management practices, and the fact that the public sector is a more stable employer and offers better benefits.

Wykorzystywanie seksualne dziecka w świetle prawa

Zgodnie z przepisami obowiązującego w Polsce prawa każda forma wykorzystywania seksualnego dziecka jest przestępstwem zagrożonym karą pozbawienia wolności. Wykorzystywanie seksualne dzieci to różne czyny zabronione, wskazane w Kodeksie karnym. Do ukończenia 15. roku życia dziecko jest objęte bezwarunkową ochroną prawną przed wykorzystaniem seksualnym – oznacza to, że nawet wyrażona przez nie zgoda na kontakt seksualny nie wyłącza zaistnienia tego przestępstwa. Wybrane przepisy prawa chronią także przed niektórymi formami wykorzystywania seksualnego dzieci do ukończenia przez nie 18. roku życia.

Czyny zabronione wskazane w Kodeksie karnym i przepisy chroniące dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym to między innymi:

▲ **art. 197 k.k. – zgwałcenie**

Pokrzywdzonym tym przestępstwem może być każda osoba – również dziecko. Przepisy art. 197 k.k. w sposób szczególny chronią dzieci do ukończenia 15. roku życia, wprowadzając karę pozbawienia wolności za popełnienie tego przestępstwa na czas nie krótszy niż 3 lata.

▲ **art. 198 k.k. – wykorzystanie seksualne dziecka na skutek jego bezradności i/lub niepoczytalności**

Przepis ten chroni przed wykorzystaniem seksualnym osoby bezradne i/lub niepoczytalne bez względu na ich wiek. Grupą szczególnie chronioną są jednak dzieci.

▲ **art. 199 k.k. – nadużycie stosunku zależności dziecka od innej osoby lub wykorzystanie krytycznego położenia dziecka w celach seksualnych**

Przepis ten chroni wszystkie dzieci do ukończenia przez nie 18. roku życia przed kontaktami seksualnymi bądź innymi czynnościami seksualnymi inicjowanymi przez

osoby dorosłe, od których dziecko jest zależne z uwagi na istniejące relacje bądź krytyczne położenie.

▲ **art. 200 k.k. – kontakt seksualny z dzieckiem poniżej 15. roku życia**

Przepis ten w szczególności chroni dzieci do ukończenia przez nie 15. roku życia przed kontaktem seksualnym lub innymi czynnościami seksualnymi z udziałem dziecka. Treści artykułu 200 § 3 i 4 k.k. zakazują również prezentowania dzieciom do 15. roku życia materiałów o charakterze pornograficznym oraz czynności o charakterze seksualnym w celu swojego zaspokojenia seksualnego lub zaspokojenia seksualnego innej osoby. Zakazana jest także reklama bądź promocja działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu poniżej lat 15.

▲ **art. 200a k.k. – grooming**

Treść przepisu art. 200a zakazuje nawiązywania z dzieckiem do 15. roku życia kontaktu przy użyciu nowych technologii w celu spotkania i nakłonienia dziecka do obcowania płciowego lub w celu produkowania bądź utrwalania treści o charakterze pornograficznym za pomocą groźby, wprowadzenia dziecka w błąd, wyzyskania błędu albo wykorzystania jego niezdolności do należytego pojmowania sytuacji.

Przepis ten zakazuje także składania dziecku do 15. roku życia propozycji o charakterze seksualnym – zarówno przez internet, jak i telefonicznie.

Co ważne, aby doszło do popełnienia przestępstwa groomingu, nie musi dojść do faktycznego spotkania z dzieckiem, zabronione jest bowiem samo nawiązywanie kontaktu z dzieckiem w celach seksualnych lub składanie mu propozycji o takim charakterze.

▲ **art. 202 §3–5 k.k. – pornografia z udziałem dzieci**

Przed wykorzystywaniem seksualnym związanym z udziałem dziecka w materiałach o charakterze pornograficznym chronione są dzieci do 18. roku życia. Do działań związanych z pornografią z udziałem dzieci zalicza się: produkowanie, utrwalanie, przechowywanie lub posiadanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego w celach ich rozpowszechniania. Przepisy prawa zakazują jednak również utrwalania, przechowywania, posiadania lub uzyskiwania dostępu do treści pornograficznych z udziałem małoletniego nawet bez zamiaru ich dalszego rozpowszechniania.

Za materiał pornograficzny może być uznany także wytworzony albo przetworzony wizerunek małoletniego uczestniczącego w czynności seksualnej. Karane jest również uczestniczenie w prezentacji treści pornograficznych z udziałem dziecka.

W sytuacji podejrzenia, że dziecko zostało pokrzywdzone którymś z wymienionych wyżej przestępstw, należy podjąć interwencję, tzn. m.in. zawiadomić organy ścigania o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę dziecka. Informacje dotyczące podejmowania interwencji w przypadku seksualnego wykorzystania dziecka zamieszczone zostały w rozdziale 11. *Interwencja w przypadku podejrzenia wykorzystywania seksualnego dziecka.*

the fact that the *in vitro* and *in vivo* studies have been performed with different strains of *S. pneumoniae*.

The present study was designed to evaluate the effect of the combination of rifampin and trimethoprim-sulfamethoxazole on the growth of *S. pneumoniae* strains in the presence of penicillin. The results show that the combination of rifampin and trimethoprim-sulfamethoxazole is effective against *S. pneumoniae* strains in the presence of penicillin.

The authors thank the staff of the Department of Microbiology, University of Zaragoza, for their technical assistance.

Received for publication, August 11, 1994; accepted, December 14, 1994.

Reprints requests: Dr. J. M. Tenorio, Hospital General de Zaragoza, Avda. P. de S. Antonio, 155, 50009 Zaragoza, Spain.

© 1995 American Society for Clinical Microbiology. All rights reserved.

0095-9516/95/3302-0102-03\$05.00/0

DOI: 10.1093/cid/c33.2.102

ISSN 0095-9516

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Journal of Clinical Investigation, Vol. 105, No. 2, February 1995

Sprawcy wykorzystania seksualnego dzieci

Kto wykorzystuje seksualnie dzieci

Nie sposób opisać typowego sprawcy wykorzystywania seksualnego dzieci. Takie osoby nie różnią się wyglądem od innych ludzi. Mogą pochodzić ze wszystkich warstw społecznych oraz z dowolnej grupy zawodowej. Czasami zajmują wpływowe stanowiska, sprawiając wrażenie szanowanych członków społeczeństwa. Mogą wykorzystywać seksualnie własne dzieci lub dzieci ze swego otoczenia. Mogą też nawiązywać kontakty seksualne z zupełnie obcymi dziećmi.

Sprawcami wykorzystywania seksualnego w rodzinie bywają ojcowie, partnerzy życiowi matek, ojczymowie, bracia, wujowie, kuzyni, dziadkowie. Sprawcami wykorzystywania seksualnego w rodzinie mogą być też kobiety – również matki.

Sprawcy wykorzystywania seksualnego dzieci mogą sprawiać wrażenie miłych, serdecznych i troskliwych wobec dzieci. Bywa, że zbliżają się do rodziców dziecka, budują zaufanie, są pomocni rodzinie, „wrażliwi” na jej potrzeby. Starają się budować bliskie relacje z dzieckiem, „kradną je emocjonalnie” jego opiekunom.

Trudno uwierzyć, że ktoś, kogo znamy – a nawet lubimy – może być sprawcą wykorzystywania seksualnego dzieci. Ponieważ jednak może się tak zdarzyć, musimy wiedzieć, na co powinniśmy zwracać uwagę oraz jak możemy chronić dzieci.

UWAGA

Szacuje się, że w ok. 80% przypadków wykorzystania seksualnego dziecko zna sprawcę.

Dlaczego osoby dorosłe wykorzystują seksualnie dzieci

Trudno jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie o motywy sprawców krzywdzenia seksualnego dzieci. W przypadku niektórych z nich zachowania seksualne wobec dzieci są konsekwencją zaburzeń psychicznych. Osoby, które odczuwają pociąg seksualny i potrzebę rozładowania go wyłącznie w kontakcie z dzieckiem przed okresem dojrzewania, nazywamy **pedofilami**.

Większość sprawców wykorzystania dzieci podejmuje jednak tzw. **czyny pedofilne zastępcze**. Są to tacy ludzie, których popęd seksualny skierowany jest do osób dorosłych, ale różne przyczyny powodują, że wchodzą oni w relację seksualną z dzieckiem, jakby w zastępstwie dojrzałego partnera. Problemem takich sprawców nie jest nieprawidłowo ukształtowany popęd seksualny, lecz inne zaburzenia i kłopoty psychiczne.

Czasami niskie poczucie własnej wartości lub defekty fizyczne sprawiają, że dorośli nawiązują kontakt seksualny z dzieckiem, gdyż obawiają się braku akceptacji ze strony partnerki/partnera w podobnym do siebie wieku.

Niektórzy ludzie wykorzystują seksualnie dzieci, by zyskać poczucie władzy i kontroli, którego brakuje im w związkach z dorosłymi osobami.

Sprawcami wykorzystywania seksualnego są czasem osoby, które w dzieciństwie same były wykorzystywane bądź krzywdzone.

Powody, dla których ludzie mogą się zdecydować na seksualne kontakty z dzieckiem, są różne. Czasem sprawcom brakuje empatii, czasem mają bardzo niskie poczucie własnej wartości i zwiększony poziom lęku w kontaktach społecznych z osobami dorosłymi, żadna przyczyna nie może być jednak usprawiedliwieniem sprawcy. Pedofile i osoby podejmujące czyny pedofilne są zawsze całkowicie odpowiedzialne za swoje zachowania, i nie zmniejsza tej odpowiedzialności reakcja dziecka, które ufnie poszukuje bliskości, naiwnie wierzy w dobre intencje sprawcy, ani nawet to, że wygląda zbyt dorosłe i kusi budzącą się w nim seksualnością.

Jak działają sprawcy wykorzystywania seksualnego dzieci

Sprawcy wykorzystywania seksualnego nierzadko zadają sobie wiele trudu, żeby zbliżyć się do dzieci i zdobyć ich zaufanie.

Często stają się fałszywym przyjacielem dziecka, jego powiernikiem, najważniejszą w życiu osobą rozumiejącą jego problemy, dzielącą z nim zainteresowania. Powoli zajmują miejsce należne rodzicowi bądź rówieśnikom, kradnąc dziecko emocjonalnie i fizycznie.

Są oczywiście również tacy sprawcy, którzy wywierają na dziecko presję, zastraszają, używają przemocy fizycznej, wzbudzają lęk i bezradność.

Uwodzenie dzieci

Uwodzenie dziecka przez sprawcę to cierpliwe budowanie relacji z dzieckiem z zamiarem wykorzystania go w celach seksualnych.

Sprawca często wybiera dzieci mające złe relacje z rówieśnikami, sprawiające wrażenie samotnych lub nieśmiałych. Na uwodzenie narażone są także dzieci samotnych matek. W takich sytuacjach sprawca oferuje wsparcie finansowe bądź stworzenie rodziny i buduje relację również z dzieckiem, z zamiarem późniejszego wykorzystania go.

Dziecko uwodzone w początkowej fazie kontaktu ze sprawcą czuje się wyróżnione, lepsze od innych, zauroczone poświęconą mu uwagą.

Sprawcy wiktający dzieci w nieprawidłowe relacje wykorzystują wszelkie okoliczności do nawiązania bliższej, intymnej relacji: codzienne życie rodziny, zajęcia rekreacyjne, muzyczne, sportowe czy religijne, a także kontakt za pośrednictwem internetu bądź telefonu komórkowego.

Dochowanie tajemnicy

Wykorzystywanie seksualne właściwie zawsze odbywa się w tajemnicy. Sprawcy potrafią stosować różne formy nacisku, zastraszania lub gratyfikowania dziecka po to, aby ich działania nie zostały ujawnione.

Żeby zachować swoje działania w tajemnicy, sprawca może wykorzystać naturalny lęk dziecka, jego zawstydzenie albo poczucie winy z powodu tego, co się wydarzyło. Często wymusza milczenie za pomocą gróźb i kar. Zdarza się, że stosuje wobec dziecka przekupstwo. Nierzadko sprawcy wzbudzają w dziecku przekonanie, że w jakiś sposób jest ono odpowiedzialne za to, co się stało.

W takiej sytuacji osoby bliskie dziecku, w tym także dorośli członkowie rodziny, zwykle nie podejrzewają, że coś jest nie w porządku. Dziecko natomiast czuje się zagubione – nie wie, komu o tym powiedzieć ani jak to zrobić.

Po czym poznać, że ktoś chce wykorzystać seksualnie dziecko

Nie ma prostej odpowiedzi na to pytanie, ale rodzice i opiekunowie dziecka powinni zwiększyć czujność wobec każdego, kto poświęca ich dziecku wyjątkowo dużo uwagi, np.:

- ▲ często obdarowuje dziecko prezentami, zabawkami lub drobnymi upominkami,
- ▲ zaprasza dziecko na wycieczki i wyjazdy wakacyjne,
- ▲ poszukuje okazji do tego, aby przebywać z dzieckiem sam na sam.

Należy również zwiększyć czujność wobec dorosłych bądź znacznie starszych od dziecka osób, które intensywnie kontaktują się z nim za pomocą portali społecznościowych, SMS-ów czy innych komunikatorów.

Kiedy dzieci podejmują zachowania seksualne wobec innych dzieci¹

Starsze dzieci także bywają sprawcami seksualnego wykorzystywania innych dzieci. Pamiętajmy, że nie mówimy tutaj o zachowaniach seksualnych okresu przedszkolnego, kiedy dzieci badają własne ciało czy porównują je z ciałem rówieśników.

Istnieją jednak pewne sygnały ostrzegawcze, które powinny zwrócić uwagę rodzica i opiekuna dziecka, ponieważ mogą być przejawem agresji seksualnej lub manipulacji dzieckiem w celu włączenia go w aktywność seksualną.

Kwestie, na które należy zwracać uwagę, to:

▲ **Wiek**

Czy jedno z dzieci jest kilka lat starsze od drugiego?

▲ **Status**

Czy jedno z dzieci zajmuje w obserwowanej relacji uprzywilejowaną pozycję, np. jest opiekunem lub liderem w grupie rówieśniczej?

▲ **Poziom rozwoju**

Czy jedno z dzieci przewyższa drugie pod względem możliwości umysłowych, emocjonalnych i fizycznych?

Uwaga: Dzieci z niepełnosprawnością intelektualną powinny być otoczone zwiększoną troską, ponieważ mogą być szczególnie narażone na wykorzystanie seksualne.

▲ **Władza**

Czy jedno z dzieci grozi drugiemu, próbuje je przekupić, szantażować lub używa siły fizycznej?

1 W rozumieniu treści art. 1 Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 roku, „dziecko” oznacza każdą istotę ludzką w wieku poniżej 18 lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletniość.

Jeśli odpowiedziałeś/aś twierdząco na któreś z tych pytań, to seksualna aktywność, którą zaobserwowałeś/aś, może być wykorzystywaniem seksualnym.

Pamiętaj, że możesz poprosić o radę innych specjalistów, choćby po to, by rozwiązać swoje wątpliwości lub upewnić się w swoich podejrzeniach. Odpowiedzialne i uważne działanie dorosłych jest szansą na przerwanie krzywdzących zachowań jednego dziecka wobec drugiego i zapewnienie pomocy obojgu – sprawcy i ofierze wykorzystywania.

Jakie przejawy seksualności są normalne wśród dzieci

Seksualność jest integralną częścią każdego człowieka, niezależnie od wieku. Poniżej przedstawiono niepełną listę przejawów seksualności, które są naturalne na określonym etapie rozwojowym dziecka.

Okres do 3 lat (okres niemowlęcy i poniemowlęcy)

Powszechne:

Dziecko uczy się wyodrębniać siebie i własne ciało. Dotyka swojego ciała i sprawdza, jak jest zbudowane, nie odczuwa wstydu związanego z nagością.

Okres od 3 do 6 lat (okres przedszkolny)

Powszechne:

- ▲ Pytania dotyczące ciąży, roli matki i ojca w powstawaniu i urodzeniu dziecka oraz anatomii płciowej, a zwłaszcza różnic anatomicznych pomiędzy chłopcami i dziewczynkami.
- ▲ Silna potrzeba bliskości fizycznej, przytulania się, całowania.
- ▲ Eksponowanie swojej nagości, brak poczucia wstydu w tym obszarze.
- ▲ Wzajemne oglądanie i dotykanie przez dzieci intymnych części ciała (np. zabawy w doktora, tatę i mamę).

Zdarza się:

- ▲ Masturbacja w domu i w miejscach publicznych.

Okres od 7 do 11 lat (okres wczesnoszkolny)

Powszechne:

- ▲ Dziecko silnie identyfikuje się z własną płcią. Przyswaja sobie zachowania charakterystyczne dla swojej płci.

Zdarza się:

- ▲ Zainteresowanie płciowością (np. dziewczynki interesują się powiększającym się biustem, sprawami związanymi z miesiączką, chłopcy porównują wygląd swoich narządów płciowych, oczekują pierwszego zarostu). Tematy związane z rozwojem psychoseksualnym, na ogół, są analizowane we własnej grupie płciowej.

Okres od 12 do 16 lat (okres dorastania/dojrzewania)**Powszechne:**

- ▲ Pytania dotyczące obyczajów seksualnych, podejmowania decyzji odnośnie do związków.
- ▲ Masturbacja w miejscach prywatnych, fantazje seksualne.
- ▲ Eksperymentowanie z rówieśnikami, m.in. pocałunki erotyczne, pieszczoty i dotykanie intymnych części ciała.
- ▲ Częste i nietrwale zakochania, tworzenie par.

Więcej o tym, czy dane zachowanie seksualne dziecka jest normą, znajdziesz w kursie e-learningowym: *Symptomy wykorzystywania seksualnego a zachowania seksualne dzieci i młodzieży. Kurs dla profesjonalistów.*

Czynniki ryzyka wykorzystywania seksualnego dzieci

Wykorzystania seksualnego może doświadczyć każde dziecko. Warto jednak pamiętać, że możliwe jest wyróżnienie czynników, które wpływają na to, że pewne dzieci z większym prawdopodobieństwem mogą doznać wykorzystania seksualnego niż inne, w których życiu czynniki te nie występują. Wyróżnia się trzy grupy czynników ryzyka: związane z dzieckiem, rodzinne i środowiskowe.

Czynniki związane z dzieckiem to cechy charakteryzujące fizyczne i psychologiczne funkcjonowanie dziecka, które mogą wpływać na sposób wchodzenia w relacje. Wśród nich wyróżnia się:

- ▲ niepełnosprawność, w tym intelektualną: dzieci z niepełnosprawnościami są narażone na wykorzystanie seksualne ze strony innych osób częściej niż ich pełnosprawni rówieśnicy,
- ▲ płeć: dziewczynki częściej niż chłopcy doświadczają wykorzystania seksualnego. Należy jednak pamiętać, że liczba chłopców wykorzystywanych seksualnie może być bardziej niż w przypadku dziewcząt niedoszacowana,
- ▲ wiek: najczęściej ofiarami wykorzystywania seksualnego stają się dzieci w wieku wczesnoszkolnym, nie oznacza to jednak, że jakiegokolwiek inny wiek dziecka wyklucza możliwość wykorzystania.

Czynniki rodzinne to cechy charakteryzujące funkcjonowanie systemu rodzinnego. Zaliczają się do nich:

- ▲ negatywna atmosfera panująca w domu, rozwód rodziców, wychowywanie się w rodzinach z konfliktami, brak poczucia wsparcia ze strony rodziców oraz doświadczanie silnie karzącej dyscypliny w domu,

- ▲ fizyczna lub psychiczna nieobecność jednego z rodziców: wychowanie przez samotną matkę albo samotnego ojca, niedostępność matki spowodowana np. zatrudnieniem poza miejscem zamieszkania, niepełnosprawnością bądź chorobą, wychowywanie przez ojczyma czy partnera matki,
- ▲ obecność w rodzinie innych problemów. Wykorzystanie seksualne występuje statystycznie częściej w rodzinach, w których pojawiają się takie problemy, jak: przemoc fizyczna wobec dzieci lub pomiędzy innymi członkami rodziny, zaniedbywanie dziecka, okrucieństwo wobec zwierząt, doświadczenie przez dziecko sytuacji traumatycznej, utrata znaczącej osoby.

Czynniki środowiskowe:

- ▲ społeczna izolacja rodziny, rozumiana jako brak lub ubogie relacje z otoczeniem,
- ▲ odmienność kulturowa, która ze względu na występującą często barierę językową może pogłębiać izolację społeczną rodziny.

Znajomość czynników ryzyka wykorzystywania seksualnego dzieci i umiejętne ich rozpoznawanie umożliwiają:

- ▲ identyfikowanie dzieci, które są bardziej narażone na ryzyko wykorzystania seksualnego,
- ▲ planowanie działań profilaktycznych wobec dzieci i ich rodzin,
- ▲ przerwanie wykorzystywania seksualnego dziecka.

Więcej na temat czynników ryzyka krzywdzenia dziecka możesz przeczytać w broszurze *Czynniki ryzyka krzywdzenia dziecka* dostępnej na stronie www.edukacja.fdds.pl.

Symptomy i konsekwencje wykorzystania seksualnego dziecka

Bardzo trudno jest odpowiedzieć na kluczowe w sprawie wykorzystania seksualnego pytanie: Po czym można poznać, że dziecko zostało wykorzystane seksualnie?

Należy podkreślić, że nie ma jednego ustalonego obrazu obserwowanych u dziecka objawów. Występowanie, nasilenie, charakter i liczba symptomów zależą od wielu czynników, takich jak: wiek dziecka, jego temperament, reakcja otoczenia na ujawnienie, dotychczasowe doświadczenie dziecka w radzeniu sobie ze stresem, rodzaj relacji ze sprawcą, ewentualne przeżywanie zagrożenia życia i zdrowia.

Jedynymi pewnymi wskaźnikami wykorzystania seksualnego są: ciąża oraz obecność nasienia w pochwie, odbycie czy ustach dziecka. Wystąpienie u dziecka choroby przenoszonej drogą płciową, choć jest wysoce alarmujące, nie zawsze będzie stanowić jednoznaczny wskaźnik, że dziecko doświadczyło wykorzystania seksualnego.

Pozostałe symptomy, nazywane **symptomami niespecyficznymi**, mogą, ale nie muszą świadczyć o wykorzystaniu seksualnym. Zaobserwowane niepokojące zachowania dziecka, np. moczenie nocne, masturbacja, obniżony nastrój, wybuchy złości mogą świadczyć o wykorzystaniu, ale mogą też być wynikiem innych trudnych przeżyć, takich jak: rozwód rodziców, śmierć członka rodziny, atmosfera konfliktu, przemocy w rodzinie czy trudne relacje rówieśnicze.

Sygnaty ostrzegawcze w zachowaniu dziecka, które mogą wskazywać na wykorzystanie seksualne:

- ▲ unika zostawania sam na sam z konkretną osobą,
- ▲ przejawia niespodziewany lęk przed jakąś osobą dorosłą albo nie chce się z nią kontaktować,

- ▲ próbuje powiedzieć o wykorzystywaniu za pomocą aluzji i niejasnych pytań; może np. wspomnieć, że ktoś poprosił je o dochowanie tajemnicy, zadawać pełne niepokoju pytania lub opowiadać o doświadczeniach swojego kolegi albo koleżanki, dotyczących wykorzystywania seksualnego,
- ▲ opisuje zachowania jakiejś osoby dorosłej, wskazujące na to, że osoba ta próbuje mocno się do niego zbliżyć, spędza z nim czas poza kontrolą rodziców, kontaktuje się z nim za pomocą portali społecznościowych, obsypuje je prezentami,
- ▲ wydaje się przygnębione i wycofane; skarży się na dolegliwości fizyczne, które nie mają uzasadnienia medycznego,
- ▲ ma długotrwałe problemy ze snem,
- ▲ ma dolegliwości mogące wskazywać na wykorzystywanie, np. ból w okolicy pochwy lub odbytu,
- ▲ ma kłopoty z koncentracją uwagi, obniżeniu ulegają oceny szkolne albo postępy dziecka w przedszkolu,
- ▲ zachowuje się agresywnie, impulsywnie, jest ciągle rozdrażnione,
- ▲ podejmuje nietypowe zachowania seksualne – intensywnie się masturbuje albo robi to publicznie, inicjuje zabawy naśladowujące różne formy współżycia seksualnego, proponuje innym osobom pieszczoty z przekroczeniem granic intymnych.

Powyższe zachowania dziecka nie muszą świadczyć o tym, że doświadczyło ono wykorzystywania seksualnego, w razie ich zaobserwowania warto jednak omówić z rodzicami odpowiednią dla niego formę pomocy, w tym również przeprowadzenie diagnozy problemów dziecka.

Należy też pamiętać, że czasem objawy wykorzystania mogą być bardzo dyskretne, niezauważalne dla otoczenia, mogą nie pojawiać się wcale lub pojawiają się na dalszym etapie życia dziecka.

Długoterminowe skutki wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie

Wykorzystywanie seksualne jest zjawiskiem, które ma na dzieci bardzo negatywny wpływ, doświadczenie to powoduje bowiem konsekwencje nie tylko w momencie

wystąpienia krzywdzenia, lecz także skutki odroczone, ujawniające się i trwające mimo upływu wielu lat od zdarzenia.

Do długoterminowych konsekwencji wykorzystania seksualnego najczęściej zalicza się problemy psychiczne: depresję, zespół stresu pourazowego, uzależnienia, zaburzenia odżywiania, jak również próby samobójcze. Dzieci, które doświadczyły wykorzystania seksualnego, mają negatywny obraz siebie, niską samoocenę oraz poczucie bezradności i braku sprawczości.

Poczucie stygmatyzacji i izolacji często utrzymuje się u ofiar wykorzystania latami. Jest tym większe, im bliższy emocjonalnie był dziecku sprawca.

Ofiary wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie mogą w dorosłym życiu mieć problemy z czerpaniem satysfakcji z życia seksualnego, nawiązywaniem bliskich i trwałych relacji czy osiągnięciem celów życiowych.

Ochrona dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym

Standardy ochrony dzieci przed krzywdzeniem w placówkach opiekuńczych i edukacyjnych

Placówki oświatowe i opiekuńcze, w których dzieci spędzają dużą część dnia, są instytucjami, od których w szczególny sposób wymaga się tworzenia bezpiecznego dla dziecka środowiska. Jednocześnie pracownicy tych placówek są osobami, które mogą wiele zrobić, aby uchronić dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym czy pomóc tym, które doświadczyły krzywdzenia.

Bardzo ważne jest, aby placówki, w których przebywają dzieci, podejmowały również działania profilaktyczne, takie jak: edukacja dzieci na temat ochrony przed wykorzystywaniem seksualnym czy edukacja i uwrażliwianie rodziców na problem. Zadaniem pracowników placówki są także monitorowanie sytuacji dziecka i rozpoznawanie symptomów mogących świadczyć o tym, że doświadcza ono wykorzystywania seksualnego, interweniowanie i zgłaszanie przypadków wykorzystywania seksualnego dzieci odpowiednim służbom.

Obowiązkiem osób pracujących w placówkach jest również niedopuszczanie do kontaktu dzieci z osobami, które mogą chcieć je skrzywdzić. Osoby zajmujące się zawodowo dziećmi muszą być sprawdzone pod względem karalności za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę dzieci – jest to obowiązek spoczywający na zarządzających placówką opiekuńczą lub oświatową. Sprawdzenie niekaralności odbywa się poprzez pozyskiwanie zaświadczeń z Krajowego Rejestru Karnego, oświadczeń o niekaralności, jak również sprawdzenie, czy kandydat do pracy nie widnieje w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

By zapewnić pracownikom placówki wiedzę o możliwościach ochrony dzieci, a także zintegrować wszystkie działania prowadzone na rzecz ich ochrony przed wykorzystywaniem seksualnym, w placówce powinny obowiązywać standardy ochrony dzieci przed krzywdzeniem. Standardy te to zbiór zasad, które pomagają tworzyć bezpieczne i przyjazne środowisko w szkołach, przedszkolach i innych placówkach zainteresowanych podejmowaniem działań na rzecz ochrony dzieci przed przemocą.

Pomocne we wdrożeniu w placówce standardów ochrony dzieci przed krzywdzeniem może być przystąpienie do programu „Chronimy Dzieci”, realizowanego przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę.

W ramach programu „Chronimy Dzieci” placówkom w całej Polsce przyznawane są certyfikaty „Chronimy Dzieci”, będące potwierdzeniem spełnienia przez placówkę 6 standardów ochrony dzieci przed krzywdzeniem.

Standardy ochrony dzieci przed krzywdzeniem

Standard 1. Placówka ustanowiła i wprowadziła w życie Politykę ochrony dzieci przed krzywdzeniem i zapewnienia im bezpieczeństwa.

Standard 2. Placówka monitoruje swoich pracowników w celu zapobiegania krzywdzeniu dzieci.

Standard 3. Placówka zapewnia swoim pracownikom edukację w zakresie ochrony dzieci przed krzywdzeniem i pomocy im w sytuacjach zagrożenia.

Standard 4. Placówka oferuje rodzicom/opiekunom edukację w zakresie wychowania dzieci bez przemocy oraz ochrony ich przed przemocą i wykorzystywaniem.

Standard 5. Placówka oferuje dzieciom edukację w zakresie praw dziecka oraz ochrony przed zagrożeniami przemocą i wykorzystywaniem.

Standard 6. Placówka monitoruje i okresowo weryfikuje zgodność prowadzonych działań z przyjętymi zasadami ochrony dzieci.

Więcej o programie „Chronimy Dzieci” oraz standardach ochrony dzieci przed krzywdzeniem znajdziesz na stronie: www.chronimydzieci.pl.

Proste rozmowy na trudne tematy – w jaki sposób rozmawiać z dziećmi o zagrożeniach wykorzystywaniem seksualnym?

Aby lepiej chronić dziecko przed wykorzystywaniem seksualnym, pomóż mu w uzyskaniu rzetelnej i adekwatnej do wieku wiedzy dotyczącej seksualności, własnego ciała oraz zdrowych zachowań seksualnych. Rozmowa na ten temat może się wydawać

trudna, ale będzie ona odgrywać ważną rolę w ochronie dziecka przed wykorzystywaniem seksualnym.

Nawet najmłodszym dzieciom można w prosty sposób przekazać ważne informacje, które mogą uchronić je przed różnymi zagrożeniami, również wykorzystywaniem seksualnym.

Naucz dzieci 5 prostych zasad:

- G** – gdy mówisz „nie”, to znaczy „nie”,
- A** – alarmuj, gdy potrzebujesz pomocy,
- D** – dobrze robisz, mówiąc o tajemnicach, które ktoś chce na tobie wymusić,
- K** – koniecznie pamiętaj, że twoje ciało należy tylko do ciebie,
- I** – intymne części ciała są szczególnie chronione.

Informacje o kampanii „GADKI” znajdziesz na stronie: www.gadki.fdds.pl.

Materiały edukacyjne

Na rynku istnieje bogata oferta edukacyjna dotycząca problemu wykorzystywania seksualnego dzieci. Są to zarówno tradycyjne szkolenia i konferencje, jak i kursy e-learningowe oraz inne formy służące do edukacji zdalnej. Dostępne są również książki, a także bezpłatne broszury, ulotki czy plakaty wydawane np. przez organizacje pozarządowe.

Wszystkie osoby zainteresowane edukacją na temat wykorzystywania seksualnego zachęcamy do korzystania z zasobów przygotowanych przez specjalistów z Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę. Bezpłatne materiały zgromadzone są na platformie edukacyjnej FDDS, dostępnej pod adresem: www.edukacja.fdds.pl oraz www.stopwykorzystywaniu.pl.

Osoby pracujące na co dzień z dziećmi szczególnie zachęcamy do zapoznania się z ofertą scenariuszy zajęć, które można wykorzystywać np. podczas lekcji wychowawczych. Gotowym scenariuszom towarzyszą materiały multimedialne.

Na platformie edukacyjnej można znaleźć także inne materiały edukacyjne dotyczące bezpieczeństwa dzieci:

- ▲ prezentacje multimedialne,
- ▲ scenariusze spotkań z rodzicami,
- ▲ filmy edukacyjne,
- ▲ plakaty i broszury.

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę stworzyła również liczne interaktywne kursy e-learningowe skierowane do dzieci i młodzieży, które pozwalają im zapoznać się z tematyką bezpieczeństwa dzieci. Kursy są dostosowane do wieku odbiorców i można korzystać z nich bezpłatnie za pośrednictwem platformy dla dzieci, dostępnej pod adresem: www.edu.fdds.pl.

Ujawnienie przez dziecko wykorzystywania seksualnego

Ujawnienie wykorzystania seksualnego jest dla dziecka trudnym i obciążającym przeżyciem. Dzieci, które doświadczyły wykorzystania seksualnego, odczuwają całą gamę uczuć: lęk, wstyd, smutek, gniew, zarówno wobec sprawcy, jak i siebie, a także poczucie winy.

Po ujawnieniu wykorzystania seksualnego dzieci potrzebują różnorakiego wsparcia.

Koniecznym jest zapewnić dziecku, że mu wierzysz, stoisz po jego stronie i zrobisz wszystko, by je chronić i wspierać. Powiedz także, że porozmawiasz z osobami, które mu pomogą.

Ważne jest, aby uświadomić dziecku, że nie jest winne temu, co się wydarzyło, że za wykorzystanie odpowiedzialność zawsze ponosi sprawca.

Czy rozmawiając o wykorzystaniu z dzieckiem, nie krzywdzę go jeszcze bardziej?

Zrób, co możesz, by pomóc dziecku mówić o tym, co je spotkało. Skup całą uwagę na dziecku. Okaż cierpliwość, nie popędzaj go, nie zarzucaj pytaniami ani wątpliwościami. Panuj nad emocjami.

Zadając dziecku pytania, uważaj na to, aby nie były one sugerujące, obwiniające go czy podważające jego wiarygodność.

Możesz zacząć rozmowę od zdania:

▲ „Czy możesz mi opowiedzieć, co się stało?”

Jakakolwiek będzie odpowiedź dziecka, zachowaj spokój. Powtórz jego słowa i zachęć je do ich rozwinięcia, mówiąc:

- ▲ „Opowiedz mi o tym”.
- ▲ „Co się potem stało?”
- ▲ „A potem?”
- ▲ „Mów dalej”.

Pamiętaj, by nie wypytywać dziecka o wszystkie szczegóły – może potrzebować więcej czasu lub być zawstydzone bądź przestraszone. Twoja potrzeba drobiazgowego wyjaśnienia sytuacji może stać na przeszkodzie do ujawnienia wykorzystania.

Nie dramatyzuj, ale też nie udawaj, że nic się nie stało, i nie mów, że najlepiej będzie, jeśli dziecko o wszystkim jak najszybciej zapomni. Nie lekceważ tego, co dziecko mówi, ale nie twórz też atmosfery wielkiego nieszczęścia i cierpienia.

Pomożesz dziecku uporać się z trudnymi emocjami, gdy zapewnisz je, że:

- ▲ to ważne, że opowiedziało ci o wykorzystaniu,
- ▲ mu wierzysz,
- ▲ to nie jego wina,
- ▲ za sytuację wykorzystania odpowiada wyłącznie sprawca,
- ▲ podejmiesz działania, aby je chronić i powstrzymać wykorzystywanie,
- ▲ są odpowiednie przepisy prawa i instytucje chroniące dzieci wykorzystane. Uprzedź je, że będzie rozmawiać o tym, co mu się wydarzyło, z sędzią w pokoju przesłuchań, gdzie będzie mu towarzyszył psycholog.

Powiedz dziecku także o Telefonie Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111, w którym może uzyskać anonimowo pomoc i wsparcie.

Rozmowy o wykorzystywaniu seksualnym są dla dziecka szczególnie trudne, gdy sprawcą był ktoś z jego bliskiego otoczenia. W takich sytuacjach obca, anonimowa, życzliwa osoba może pomóc dziecku przezwyciężyć te obawy i wspierać je w wyborze najlepszej strategii poradzenia sobie z trudną sytuacją.

Po ujawnieniu przez dziecko wykorzystania seksualnego ty także możesz się czuć zagubiony/a i nie wiedzieć, co robić. Możesz potrzebować wsparcia w poradzeniu sobie

z tą sytuacją. Poszukaj profesjonalnej pomocy, kontaktując się z konsultantami Telefonu dla Rodziców i Nauczycieli w sprawie Bezpieczeństwa Dzieci 800 100 100.

Interwencja w przypadku wykorzystywania seksualnego dzieci

Reaguj – to twój prawny obowiązek!

Obowiązek zgłaszania przestępstw wobec dzieci jest obowiązkiem każdej osoby dorosłej, jest on jednak szczególnie ważny w działaniach profesjonalistów pracujących z dziećmi. Istotne, aby byli oni wyposażeni w wiedzę na temat przepisów prawa oraz sposobów reagowania na krzywdzenie dziecka.

Reagowanie w przypadku wykorzystywania seksualnego dziecka oznacza zawiadomienie odpowiednich służb, a także działania mające na celu zatrzymanie krzywdzenia dziecka, udzielenie mu pomocy psychologicznej oraz przygotowanie go do udziału w procedurze prawnej.

W sytuacji podejrzenia krzywdzenia dziecka dobrze jest móc skorzystać z wypracowanych procedur reagowania, spisanych w Polityce ochrony dzieci przed krzywdzeniem. Niezależnie od tego, czy w placówce zostały wdrożone odpowiednie procedury reagowania, należy podjąć następujące działania:

Zgłoszenie wykorzystywania seksualnego

Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa wykorzystania seksualnego dziecka należy złożyć w prokuraturze rejonowej lub w komendzie policji w formie pisemnej lub ustnej. W przypadku gdy osoba zgłaszająca nie składa zawiadomienia na piśmie, z jej wypowiedzi zostanie sporządzony protokół.

Jeśli nie jesteś pewna/y, jak sformułować takie zawiadomienie, możesz skorzystać z pomocy prawnika udzielającego porad w punkcie darmowej pomocy prawnej, np. w ośrodku pomocy rodzinie, ośrodku pomocy społecznej, OIK-u, CIK-u lub PIK-u. Możesz także zadzwonić pod bezpłatny numer Telefonu dla Rodziców i Nauczycieli

w sprawie Bezpieczeństwa Dzieci 800 100 100. Pełną listę miejsc świadczących pomoc prawną znajdziesz na stronie: www.darmowapomocprawna.ms.gov.pl.

Pamiętaj, że od 2017 roku przepisy prawne (art. 240 § 1 k.k.) nakładają prawny obowiązek powiadomienia organów ścigania, tj. policji lub prokuratury, o najpoważniejszych formach wykorzystania seksualnego dziecka, tj. płciowym obcowaniu z dzieckiem poniżej 15. roku życia bądź zgwałceniu dziecka. Niedopełnienie tego obowiązku zagrożone jest karą do 3 lat pozbawienia wolności.

Rozmowa z rodzicami o wykorzystywaniu seksualnym dziecka

W sytuacjach związanych z podejrzeniem popełnienia przestępstwa na szkodę dziecka dobrze jest współpracować z jego rodzicami. W miarę możliwości zorganizuj spotkanie, którego celem będzie:

- ▲ przedstawienie rodzicom form i okoliczności krzywdzenia dziecka,
- ▲ poinformowanie o zaobserwowanych zachowaniach lub wypowiedziach dziecka, wskazujących na doświadczenie wykorzystywania seksualnego,
- ▲ omówienie roli rodzica bądź opiekuna w podjęciu interwencji, w tym także wskazanie rodzicowi albo opiekunowi miejsc świadczących pomoc i wsparcie rodzinom dzieci pokrzywdzonych przestępstwem,
- ▲ poinformowanie o obowiązku podjęcia interwencji prawnej,
- ▲ ustalenie wspólnego planu pomocy dziecku (zapewnienie mu bezpieczeństwa, wsparcie przez placówkę, ewentualne skierowanie do specjalistycznej placówki wsparcia).

W sytuacji podejrzenia, że sprawcą wykorzystywania seksualnego dziecka jest jego rodzic lub opiekun, postaraj się spotkać z rodzicem niekrzywdzącym. Bądź przygotowana/y na możliwe negocjowanie przez drugiego rodzica wersji zdarzeń przedstawionej przez dziecko. Pamiętaj jednak, że podjęcie interwencji w celu ochrony dziecka i zabezpieczenia jego dobra nie jest uwarunkowane zgodą jego rodziców czy opiekunów

prawnych. Poinformowanie ich o takich działaniach zależy od sytuacji, a także woli profesjonalisty uczestniczącego w interwencji.

W sytuacji, gdy sprawcą wykorzystania seksualnego dziecka jest jeden z rodziców, prokurator prowadzący sprawę powoła tzw. kuratora procesowego reprezentującego interesy dziecka w postępowaniu karnym. Obowiązkiem organów prowadzących postępowanie jest również zawiadomienie sądu rodzinnego w celu ewentualnej ingerencji sądu w sprawowaną nad dzieckiem władzę rodzicielską.

Pomoc dzieciom wykorzystywanym seksualnie

Podjętując interwencję w przypadku wykorzystywania seksualnego dzieci, dobrze jest znać lokalne instytucje, organizacje czy specjalistów, którzy pomagają dzieciom, w tym również prowadzą działania przygotowujące dziecko i jego rodziców do przesłuchania w procesie karnym. Miejsca pomocy dzieciom krzywdzonym znajdziesz w części *Gdzie szukać pomocy?*.

Rozmawiając z dzieckiem i jego rodzicami o tym, co się przydarzyło dziecku, warto poinformować o materiałach edukacyjnych, przygotowanych z myślą o dzieciach będących świadkami lub osobami pokrzywdzonymi przestępstwem. Na stronie: www.edukacja.fdds.pl znajdziesz następujące materiały:

1. **Film animowany *Będę świadkiem***, adresowany do dzieci składających zeznania.
Film składa się z czterech krótkich części:
 - a. Jakie są prawa i obowiązki dziecka występującego w roli świadka
 - b. Jak wygląda Przyjazny Pokój Przesłuchań Dzieci
 - c. Na czym polega składanie zeznań w Przyjaznym Pokoju Przesłuchań Dzieci
 - d. Co dzieje się po przesłuchaniu w Przyjaznym Pokoju Przesłuchań Dzieci
2. **Ulotkę *Będę świadkiem. Informacje dla dzieci i młodzieży***, zawierającą podstawowe informacje na temat przesłuchania dzieci i młodzieży w Przyjaznym Pokoju Przesłuchań.
3. ***Będę świadkiem. Poradnik dla dzieci uczestniczących w procedurach karnych.***
4. ***Będę świadkiem. Poradnik dla nastolatków uczestniczących w procedurach karnych.***
Opracowanie przygotowuje dzieci do udziału w przesłuchaniu prowadzonym w trybie art. 185a i 185b k.p.k. Z poradnika dzieci dowiedzą się m.in., na czym polega zadanie świadka, jakie prawa i obowiązki ma świadek, jak poradzić sobie z trudnymi emocjami związanymi z byciem świadkiem. Ponadto w poradniku opisano,

jak wygląda Przyjazny Pokój Przesłuchań Dzieci, co się w nim dzieje i kogo można w nim spotkać, będąc świadkiem.

5. *Twoje dziecko będzie świadkiem. Poradnik.*

Publikacja adresowana do rodziców, których dzieci są pokrzywdzonymi lub świadkami przestępstw popełnionych z użyciem przemocy, groźby, wykorzystania seksualnego oraz przemocy w rodzinie. Poradnik zawiera praktyczne rady, które będą pomocne w poradzeniu sobie z doświadczeniem udziału w sprawach karnych.

6. *Kurator reprezentujący dziecko w postępowaniu karnym. Poradnik dla rodziców dzieci pokrzywdzonych przestępstwem.*

Poradnik zawiera najważniejsze informacje o kuratorze procesowym dla małoletniego oraz o uprawnieniach rodzica w postępowaniu karnym. Zawiera także krótką wiadomość o kuratorze skierowaną do dzieci i nastolatków.

Na platformie edukacyjnej Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę znajdziesz też materiały dla profesjonalistów przesłuchujących dzieci i reprezentujących je jako kuratorzy procesowi.

Gdzie szukać pomocy

Pomoc dzieciom wykorzystywanym seksualnie można uzyskać w następujących miejscach:

Centrum Pomocy Dzieciom – Warszawa

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę
ul. Przybyszewskiego 20/24, 01-849 Warszawa
tel.: 22 826 88 62, e-mail: cpd@fdds.pl

Centrum Pomocy Dzieciom – Starogard Gdański

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę
ul. Hallera 19a, 83-200 Starogard Gdański
tel.: 58 531 00 45, e-mail: cpdstarogard@fdds.pl

Centrum Pomocy Dzieci – Gdańsk

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę
ul. Uphagena 18, 80-237 Gdańsk
tel.: 58 718 73 68, e-mail: cpdgdansk@fdds.pl

Centrum Pomocy Dzieciom – Białystok

Stowarzyszenie KLANZA
ul. gen. Kleeberga 8, 15-691 Białystok
tel.: 85 652 54 94, kom.: 690 955 000,
e-mail: cpdbialystok@centrum-klanza.pl

Centrum Pomocy Dzieciom – Głogów

Stowarzyszenie dla Dzieci i Młodzieży SZANSA
ul. Perseusza 13, 67-200 Głogów
tel.: 76 727 60 70, e-mail: biuro@szansa.glogow.pl

Placówki Warszawskiej Sieci Pomocy Dzieciom

www.fdds.pl/placowki-wspd

Telefon dla Rodziców i Nauczycieli w sprawie Bezpieczeństwa Dzieci 800 100 100

tel.: 800 100 100 (pon.–pt. 12:00–15:00, połączenie bezpłatne)

Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”

tel.: 800 120 002 (pomoc całodobowa, połączenie bezpłatne)

Porady i pomocy można szukać również u psychologów w centrach interwencji kryzysowej: www.interwencjakryzysowa.pl i w poradniach psychologiczno-pedagogicznych (wykazy są dostępne na stronach kuratoriów oświaty).

Informacje o miejscach świadczących pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem znajdziesz także na stronie: www.funduszsprawiedliwosci.gov.pl.

Pamiętaj, że możesz być jedyną osobą, która zauważyła, że dziecko potrzebuje pomocy! Twoja reakcja jest bardzo ważna!

NOTATKI

NOTATKI

NOTATKI